

УДК 378.147: 811.111

Гудкова Н.М., канд. філол. наук, доц.

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ

КОМПЕТЕНТНІСТНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОГРАМИ СУЧАСОГО СПЕЦІАЛІСТА У НЕМОВНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Стаття присвячена аналізу компетентнісного підходу у викладанні іноземної мови в немовному вищому навчальному закладі у світлі переорієнтації українських освітніх стандартів.

Ключові слова: *компетентністний підхід, іноземна мова, немовний вищий навчальний заклад, професіограма сучасного спеціаліста.*

Підписання Болонської угоди та інтеграція України до єдиного загальноєвропейського освітнього простору суттєво вплинули на орієнтацію та переорієнтацію українських освітніх стандартів. Значне розширення міжнародних, ділових, економічних і культурних контактів, що спостерігалось в Україні за останні роки, призвели до зміни цілей навчання іноземним мовам не тільки в мовних, але й у немовних вищих навчальних закладах. Сучасне проектування державних освітніх стандартів вищої професійної освіти засновано на компетентністному підході. Ця тема стає сьогодні принципово важливою та активно обговорюється, оскільки включає нову освітню парадигму, вектор якої націлений у напрямку гуманізації.

Ціла низка факторів обумовлює актуалізацію компетентнісного підходу в освіті. Сюди можна віднести проблеми навколишнього середовища у зв'язку з переходом до постіндустріального суспільства, динамізм життєвих процесів, колосальне збільшення інформаційних потоків. Більш активно впроваджуються ринкові механізми в суспільстві, підвищується професійна мобільність,

з'являються нові професії, змінюються вимоги до них – вони стають більш інтегрованими, менш спеціальними.

В силу цих обставин з'явилась необхідність формування особистості, яка вміє жити в нових умовах. Час диктує якості такої особистості: відповідальність, творчий потенціал, здатність вживати конструктивні та компетентні дії в різних видах життєдіяльності. Стає зрозумілим, що для успішної професійної діяльності вже недостатньо отримати вищу освіту – виникає потреба поповнювати свої знання інформацією з інших сфер людської діяльності. Йдеться про змінний, багатофункціональний набір знань, умінь і ставлень, які потрібні усім індивідам для особистої реалізації й розвитку, соціальної інтеграції й працевлаштування.

Затребуваність концепції компетентнісного підходу у сфері вищої професійної освіти визначили актуальність і мету даної статті.

Одним з перших, хто запропонував компетентнісний підхід як поняття, був шотландський дослідник у галузі діагностики людських ресурсів Дж. Равен [1], а у 80-х роках ХХ століття поняття «компетентність» та «компетенція» були науково обґрунтовані такими європейськими вченими, як Р. Бадер [2], Д. Мертенс [3], А. Шелтон [4] та ін., хоча вважається, що слово *competence* в англійській мові з'явилося ще у ХVІ столітті: «*Competence was first used in popular English literature: sometimes before 1590*» [5].

Про актуальність реалізації компетентнісного підходу в освіті свідчить той факт, що сьогодні осмисленням цієї проблеми активно займаються українські та російські науковці й практики: І. Бех [6], Н. Бібік [7], І. Зимня [8; 9], С. Клепко [10], В. Луговий [11], А. Хуторський [12] та інші дослідники.

Слід зазнати, що існує багато трактовок термінів *компетенція* та *компетентність* як основних концептів компетентнісного підходу, створюються різні термінологічні апарати. Деякі вчені навіть вважають, що всі розмови про компетентності та компетенції є в деякій мірі штучними [8]. Незважаючи на те, що всі ці факти ускладнюють створення єдиної теоретичної концепції компетентнісного підходу в освіті, спробуємо узагальнити такі

трактовки вище означених термінів, які відповідають розумінню цих феноменів більшістю дослідників. *Компетенція* – це компонент якості людини, який визначає його здатність виконувати певну групу дій у сфері того чи іншого виду діяльності. Це рівень вимог до людини, який відповідає його ролі в суспільстві. *Компетентність*, в свою чергу, це здатність мобілізувати та актуалізувати свої компетенції для вирішення реальних задач.

Досліджуючи генезис поняття *компетентність*, І.А. Зимня виокремлює три етапи становлення освіти, що направлена на формування компетентності – “*competence-based education*” [9]: перший етап (1960 -1970 р. р.) – введення в науковий апарат категорії «компетенція»; дослідження в теорії навчання мовам різних видів мовної/ комунікативної компетенції; створення передумов розмежування понять «компетенція» та «компетентність»; другий етап (1970 – 1990 р. р.) – використання категорій «компетенція» та «компетентність» у теорії та практиці навчання мовам, професіоналізму в управлінні, керівництві, менеджменті, в навчанні спілкуванню; розробляється зміст поняття «соціальні компетенції/компетентності»; третій етап (з 1990 р.) – розуміння компетенції як бажаного результату освіти в загальноєвропейських документах, визначення основних глобальних компетенцій [10]. Третій етап розвитку компетентнісного підходу відображено в матеріалах ЮНЕСКО, де компетенції, що визначені, слід розглядати всіма як бажаний результат освіти [11].

Радою Європи та Європейським парламентом у грудні 2006 року було прийнято список ключових компетенцій, якими повинні оволодіти молоді європейці: «вміння спілкуватися рідною та іноземними мовами; математична компетенція та базові компетенції у галузі науки та техніки; ІТ грамотність; здатність навчатися все життя; соціальні та громадянські компетенції; здатність жити в полікультурному суспільстві» [13]. Вище означені компетенції демонструють набір вимог до випускника освітнього закладу, які дозволяють йому або продовжити навчання, або стати до роботи. Безумовно, сьогодні для реалізації компетентнісного підходу в освіті потрібно мати опору на

міжнародний досвід, з урахуванням необхідної адаптації до традицій та потреб України.

Сучасні соціально-економічні умови висувають на перший план спеціальні дисципліни та дослідження в галузі науки, техніки та інноваційних технологій. Інтеграція суспільства стрімко відбувається на всіх рівнях. Центрами наукових досліджень та навчання стають вищі навчальні заклади, які грають важливу роль у формуванні та розвитку міжнародного науково-освітнього простору. До таких ВНЗ належить Київський національний університет технологій та дизайну, який займає лідируючі позиції серед технічних вищих навчальних закладів України щодо накопиченого досвіду та потенціалу розвитку як наукового, так й міжнародного співробітництва [14].

На сьогодні Київський національний університет технологій та дизайну є членом крупних міжнародних освітньо-дослідницьких організацій: EUA, AUTEX, EEN, IFKT та інших [15]. Політика КНУТД у галузі менеджменту якості спрямована на постійне забезпечення підготовки спеціалістів високої (магістри) та вищої (кандидати та доктори) кваліфікації на основі компетентнісного підходу. Формування цих вимог відбувається на базі моделі спеціалістів різного профілю – інженерів, програмістів, економістів, фахівців у галузі дизайну різних напрямків, технологів підприємств, хіміків та багатьох інших спеціалістів, які є складовими науково-технічного прогресу.

Будування моделі спеціаліста є складним та неоднозначним процесом. Професіограма спеціаліста міжнародного рівня включає не тільки спеціальні технічні знання й уміння, але й гуманітарні аспекти, такі як філософія, психологія, етика, соціологія, історія культури, екологія і риторика. Важливе місце в цій професіограмі займає такий аспект, як *володіння іноземною мовою*.

Вимоги до сучасного спеціаліста відображено в критеріях міжнародних сертифікаційних та акредитаційних організацій, професійних консорціумів та асоціацій. У цих критеріях сформульовано як обов'язкові загальні вимоги до випускників університетів, які засвоїли інженерні програми, так і гуманітарні: «Слід звернути увагу на те, що розглянуті вимоги ставляться не тільки до

основної природничо-наукової, математичної, професійної й спеціальної підготовки спеціалістів, але і до додаткових навичок, таких як здатність до комунікації, командної роботи, володіння іноземною мовою, та іншим так званим «transferable skills», або «soft skills» [13]. Гуманітарна сутність цих навичок полягає в «... здатності розглядати різні аспекти інженерних проблем з глобальної точки зору; усвідомленості результатів впливу технологій на суспільство і навколишнє середовище, а також відповідальності і зобов'язань спеціаліста перед товариством у відповідності з законами професійної етики, технологій, а також здатності застосовувати ці знання; наявності комунікативних навичок, включаючи усну та письмову мову, навичок ведення дискусій рідною мовою і базових навичок *ефективного спілкування іноземною мовою*; здатності вчитися самостійно і постійно...» [13].

Так, у критеріях Європейських Програм сертифікації для працюючих інженерів та інженерної освіти у рамках Федерації Національних Інженерних Асоціацій (European Federation of National Engineering Associations, FEANI) чітко виділено вимогу до рівня мовної підготовки професійного інженера: «Безперервне підвищення кваліфікації та професійних компетенцій практикуючих інженерів, в тому числі *засвоєння англійської мови на рівні професійних комунікацій*» [16: 3].

У документі ради Європи «Загальноєвропейські компетенції володіння іноземною мовою: Вивчення, викладання, оцінка» ("Common European Framework of Reference: Learning, Teaching, Assessment") експерти країн Ради Європи достатньо чітко визначають поняття компетенції: «Компетенції представляють суму знань, вмінь та особистісних якостей, які дозволяють людині здійснювати різні дії. Загальні компетенції не є мовними, вони забезпечують будь-яку діяльність, включаючи комунікативну. Комунікативні мовні компетенції дозволяють здійснювати діяльність з використанням мовних засобів». [17: 110]

Аналізуючи науково-методичну літературу, документи міжнародних організацій стає очевидним, що компетентнісний підхід спрямований на вільне

і творче мислення безпосередніх учасників процесу навчання, на формування знань і умінь, які готують випускника вузу до соціальних умов суспільства, на самостійне добування інформації, формування лідерських якостей.

Компетентнісний підхід суттєво змінює традиційне уявлення про підготовку фахівця технічного вищого навчального закладу як про просту передачу йому певної суми знань.

Якість і ефективність підготовки майбутнього фахівця визначаються компетенціями, що сформувалися, в тому числі гуманітарних, які можуть бути забезпечені наявністю мовних, культурологічних, країнознавчих соціокультурних знань на основі компетентнісного підходу в навчанні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Равен Дж.: пер. с англ. – М.: Когито-Центр, 2002. – 396 с.
2. Bader, R. Kompetenz durch Bildung und Beruf / Die berufsbildende Schule. - N 7/8, 1993. – S. 233-235.
3. Mertens, D. Schlüsselqualifikationen / Mitteilungen aus der Arbeitsmarkt- und Berufsforschung. – N 7, 1974. – S. 36-43.
4. Shelton, E. Competency-based adult education: The past, present and future / Paper presented at the Competency-Based Adult Education Conference. – New York, 1983.
5. <http://www.websters-online-dictionary.org>.
6. Бех І.Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2010. - № 2. – С. 26-31.
7. Бібік Н. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий досвід та українські перспективи: б-ка з освітньої політики / Н.М. Бібік, Л.С. Вашуленко, О.І. Локшина та ін.; під заг. ред. О.В. Овчарук. – К., 2004. – С. 47-52.

8. Зимняя И.А. Компетентностный подход. Каково его место в системе современных подходов к проблемам образования? / И.А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2006. - № 8. – С. 20-26.

9. Зимняя И.А. Ключевые компетентности сегодня как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. Авторская версия. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 42 с.

10. Клепко С.Ф. Філософія освіти в європейському контексті. – Полтава: ПОІППО, 2006. – 326.

11. Луговий В.І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні / В.І. Луговий // Педагогіка та психологія. – 2010. – № 2. – С. 13-25.

12. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования // Народное образование. – 2003. – №2. – С.58-64.

13. European Federation of National Engineering Associations
[http://www.feani.org/webfeani/ Professional competence\)](http://www.feani.org/webfeani/Professional%20competence)

14. <http://osvita.ua/vnz/guide/17/77/>

15. <http://www.knutd.com.ua/internationalrelations/internationalcooperation/>

16. Європейські Програми сертифікації для працюючих інженерів та інженерної освіти. – Київ, 2014. – 10 с.

17. www.coe.int/lang-CEFR

Гудкова Н.Н., канд. філол. наук, доц.

Київський національний університет технологій і дизайну, Київ

**КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД КАК ОСНОВА В
ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В КОНТЕКСТЕ
ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОГРАММЫ СОВРЕМЕННОГО
СПЕЦИАЛИСТА В НЕЯЗЫКОВОМ ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ**

Статья посвящена анализу компетентностного подхода в обучении иностранному языку в неязыковом высшем учебном заведении в свете переориентации украинских образовательных стандартов.

Ключевые слова: *компетентностный подход, иностранный язык, неязыковое высшее учебное заведение, профессиограмма современного специалиста.*

Gudkova N.M., docent

Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv

**COMPETENCY-BASED APPROACH AS THE BASIS IN TEACHING
FOREIGN LANGUAGES IN THE CONTEXT OF THE MODERN
SPECIALIST'S JOB PROFILE DIAGRAM FORMATION AT A NON-
LANGUAGE HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT**

The article is devoted to the analysis of the competency-based approach in teaching foreign languages at a non-language higher educational establishment in view of re-orientation of Ukrainian educational standards.

Key words: *competency-based approach, foreign language, non-language higher educational establishment, job profile diagram of modern specialist.*